

Rettsliv i landet 'down under'

Judge Bernard Porter QC

District Court of Queensland (in Australia)

Oslo Tingrett 22. juni 2022

Introduksjon

- [1] Meddommere, jeg vet at dere er inne i en travel fase av rettsåret, så takk for at dere tok dere tid til å delta. Dere lurar kanskje på hva en australsk dommer gjør i Norge, og på hvorfor jeg prøver å snakke til dere på norsk.
- [2] I august 1996 var jeg på ferie i Risør hvor jeg møtte ei jente som het Hanne Paust. Kjærligheten blomstret og fem år senere giftet vi oss i Eidsborg Stavkirke. Vi har alltid bodd i Brisbane, men vi besøker Norge veldig ofte. Våre barn, Astrid, Magnus og Freia, er norske statsborgere og snakker flytende norsk. Jeg er den dårligste på norsk i familien, men jeg jobber på saken. Freya erklærte nylig at jeg snakker bedre norsk enn katten vår, så det er vel ett fremskritt.
- [3] Etter at jeg ble utnevnt til dommer i 2017, ble jeg nysgjerrig på rettssystemet deres. Da vi var i Risør for fire år siden, tok jeg kontakt med Yngve som var sorenskriver i Aust-Agder Tingrett. Han var snill og viste meg rundt i Tinghuset i Kristiansand. Vi har fortsatt å holde kontakten siden, og her er jeg.
- [4] Litt om min juridiske karriere. Etter fullførte jus studier og noen år som advokat i Brisbane, leste jeg postgraduate jus ved Oxford University. I 1999 begynte jeg å praktisere som prosedyreadvokat, for det meste innen handelsrett. I 2016 ble jeg utnevnt til Queens Counsel. Queens Counsel er en utnevning som anerkjenner dyktighet som prosedyreadvokat. I 2017 ble jeg utnevnt til dommer ved the District Court of Queensland. Jeg vil forklare min plass i rettssystemet nærmere litt senere.
- [5] I dette foredraget vil jeg dekke emner som jeg håper vil være av interesse og kanskje også ha en viss underholdningsverdi. Jeg vil først beskrive de forskjellige domstoler vi har i Australia, som er et mer komplisert system enn dere har i Norge. Deretter vil jeg snakke om hvordan våre juryprosedyrer fungerer i straffesaker. Jeg vil så avslutte med å fortelle litt om livet mitt som dommer i Australia

Domstol systemet i Australia

- [6] Australia er ikke en enhetsstat som Norge. Australia er i likhet med USA og Canada, en føderasjon. Den består av de seks koloniene som eksisterte på det australske kontinentet i 1901. Bildet her viser hvilket år hver koloni ble etablert.
- [7] The Commonwealth of Australia ble opprettet da grunnloven ble vedtatt i 1901. Grunnlovsdagen feires ikke i Australia, men i Brisbane feirer noen av oss undertegnelsen av Norges grunnlov i Eidsvoll 17. mai 1814. Tro det eller ei, vi har ett stort 17. mai-tåg i Brisbane hvert år, og noen ganger dekker NRK feiringen.

- [8] Den australske grunnloven skaper federasjonen Australia med et føderalt parlament i hovedstaden Canberra, med regjering og rettsvesen. Men den bevarer også eksistensen av koloniene, som kalles stater i grunnloven. Jeg er fra Queensland, som er en av disse Statene
- [9] Grunnloven fordeler makten mellom det føderale Australia og statene.
- (a) Føderal makt inkluderer nasjonale interesser som immigrasjon og grensekontroll, internasjonale relasjoner, handel, skatt og forsvar. Av en eller annen grunn inkluderer det også familierett;
 - (b) Statsmakt omhandler helse, utdanning og de fleste områder som gjelder generell strafferett og sivilrett
- [10] Det er også to domstolsystemer i Australia: et føderalt system som administrerer føderale lover, og et domstolsystem i hver stat som administrerer lovene for hver enkelt stat. For å forklare dette nærmere, vil jeg nå beskrive det føderale og statlige domstolsystemene slik det eksisterer i min hjemstat, Queensland
- [11] La meg introdusere deg til Queensland.
- [12] Queensland har mye til felles med Norge. Queensland og Norge har lignende folketall, og økonomier av samme størrelse som begge baserer seg til stor grad på natur-resurser. Queensland har en lang kystlinje akkurat som Norge, og majoriteten av våre befolkninger bor langs kysten. I likhet med Norge er befolkningen i Queensland desentralisert, med over halvparten utenfor hovedstaden Brisbane.
- [13] Da jeg undersøkte det norske domstolsystemet, ble jeg overrasket over at Norge bare har én domstol som hører rettsaker, Tingretten, og én mellomliggende anke-domstol, Lagmansretten. Queensland trenger mange domstoler for å gjøre det samme arbeidet. La meg forklare
- [14] Som sagt, i Queensland har vi både føderale og statlige domstoler. De føderale domstolene omfatter the Family Court, the Federal Court og the Federal Circuit Court. The Family Court behandler komplekse familierettssaker, og the Federal Court behandler komplekse føderale rettssaker. The Federal Circuit Court er den underordnede rettsdomstolen. Den behandler de mindre sakene innen familierett og føderal rett. The Family Court og the Federal Court behandler også anker, med tre sittende dommere i hver ankesak. Det er totalt 54 føderale dommere bosatt i Queensland.
- [15] Det er tre domstoler i hierarkiet av statlige domstoler i Queensland:
- (a) The Magistrates Court behandler mindre straffesaker og sivile saker. Alle rettssaker blir hørt av en sorenskriver som sitter alene: ingen jury og ingen lekdommere.
 - (b) Den mellomliggende domstol er min domstol, the District Court, som motsvarer Tingretten. Den behandler anker fra the Magistrates Court. Den hører også de fleste alvorlige straffesaker, med en jury på 12 som avgjør dommen. The District Court behandler også sivile saker opp til ca. 5 millioner kroner

- (c) Den overordnede domstolen er the Supreme Court. Den behandler alle andre alvorlige straffesaker og sivile saker over cirka. 5 millioner kroner.
- [16] Da jeg først innså at Tingretten behandler samtlige rettssaker her i Norge, mens vi i Australia har til sammen 6 separate domstoler for å gjøre samme jobb, ble jeg forbløffet. Jeg var så vant til måten vi gjør ting på, at jeg ikke kunne tenke meg et annet effektivt system. Men når jeg ser hvordan dere gjør det her, har jeg begynt å tenke på reformer som kan forenkle systemet vårt – om noen der hjemme vil høre på forslagene mine er en annen sak.
- [17] Anker fra the District Court og the Supreme Court behandles av the Queensland Court of Appeal, med tre ankedommere i hver sak. I motsetning til Norge som har Lagmansrett flere steder i landet, har vi bare én Court of Appeal for hele staten som hører anker fra the District Court og the Supreme Court.
- [18] På toppen av rettssystemet er the High Court of Australia med base i hovedstaden Canberra. Det er den endelige ankeinstans for Australia, akkurat som Norges Høyesterett. Det er bare 7 dommere som utgjør den domstolen. Jeg legger merke til at Høyesterett her har mange flere dommere. Jeg antar at det er fordi mange flere saker går til Høyesterett. I Australia kan man bare anke i the High Court med spesiell tillatelse, og den tillatelsen er veldig vanskelig å få. I gjennomsnitt er det bare 1 av 10 søknader om tillatelse til å anke som godkjennes.

Juryens plass i straffesaker

- [19] Jeg vil nå gå over til å snakke om juryens plass i vårt rettssystem. Jeg er klar over at Norge for et drøyt år siden avvirket juryprosessen.
- [20] Det kunne ikke skje i Australia. I Australia er juryen i sentrum av straffesaken. Alle alvorlige straffbare handlinger i Australia avgjøres av en jury. På føderalt nivå er rettssak med en jury garantert av den australske grunnloven. I 2021 ble 641 rettsaker avgjort av jury i Queensland
- [21] Når det kreves en jury for en rettssak, er første skritt å plukke ut jurymedlemmer fra en gruppe av statsborgere. Vi har et panel med 40-60 statsborgere som ved innkalling er pålagt å møte opp ved starten av rettssaken. Panelet er trukket fra folkeregisteret, og det utarbeides en liste over disse. Her er et eksempel på hvordan en juryliste kan se ut, som jeg som dommer mottar ved starten av en rettssak. Dere kjenner kanskje igjen noen av navnene på listen.
- [22] Fra jurylisten disse velges det ut en jury på 12 medlemmer. Tro det eller ei, men utvelgelsesprosessen innebærer å legge kort med hvert av navnene på jurylisten i en tønne og så plukke 12 tilfeldige kort. I denne filmen ser du min «associate» (jeg vil forklare mer om henne senere) trekke ett navn, og så kommer den personen frem for å sverge eden og bli jurymedlem.
- [23] Juryens rolle er å avgjøre sakens fakta basert på bevisene, ta hensyn til dommerens anvisninger om loven og dermed komme til en avgjørelse om straffeskyld. Det er min jobb som dommer å summere fakta i saken for juryen og forklare gjeldende lov.

- [24] Dommere og advokater jobber veldig hardt i straffesaker for å sikre at bare bevisene i saken og dommernes anvisninger om loven blir vurdert av juryen. Hvis dette går galt, er det sannsynlig at rettssaken enten vil bli avsluttet uten avgjørelse om straffeskyld (eller ”bombed” som vi sier) eller at en eventuell domsfellelse vil bli opphevet ved anke.
- [25] Det er på moten å kritisere juryens arbeid i Australia. Men etter min erfaring følger de nøye med på saken og får vanligvis riktig resultat. Jurysystemet i Australia er viktig for legitimiteten til det strafferettslige systemet. Det er godt forankret i Grunnloven og etter min mening har jurysystemet støtte fra folket.
- [26] Det finnes andre måter å oppnå offentlig legitimitet for straffedommer. En åpenbar løsning er å la lekdommere sitte med profesjonelle dommere i rettssaker, slik som det gjøres i Norge. Det er interessant for meg å se en annen løsning på problemet med å avgjøre skyld i straffesaker.

Rettslivet mitt

- [27] Jeg vil til slutt nevne noen aspekter av livet mitt som dommer som dere kanskje finner interessante
- [28] Da jeg ble utnevnt til dommer hadde jeg vært praktiserende advokat i nesten 25 år. Det er sjelden at en dommer under 45 år blir utnevnt og de fleste dommere utnevnes i 50-årene. Jeg hadde akkurat fylt 50 år da jeg ble utnevnt
- [29] Min domstol er én enkelt domstol for hele Queensland. Domstolen er ikke delt inn i separate regionale domstoler som Tingretten. Imidlertid har the District Court mange tinghus utenfor Brisbane. Vi har åtte regionale tinghus hvor det er lokale dommere, og vi har rundt 20 tinghus som er besøkt regelmessig av dommere fra the District Court.
- [30] Jeg drar til tinghus utenfor Brisbane for å høre saker imellom 8 og 10 uker hvert år, vanligvis for to uker av gangen. Dette kalles en Circuit. Jeg liker å gjøre dette. Jeg liker å møte advokater utenfor Brisbane og besøke regionale områder
- [31] Jeg forstår fra å prate med Yngve, at Tingrett-dommerne ikke har en egen personlig assistent. Alle dommere i Queensland har en. De kalles Associates. En Associate er ansatt, vanligvis i ett år, som personlig juridisk assistent for dommeren. En Associate’s jobb inkluderer:
- (a) Forberedelse av materiale for rettsmøter og notering av rettskjennelser;
 - (b) Korrekturlesing av dommer;
 - (c) Personlig assistanse; og
 - (d) Ikke minst; å le av vitsene mine
- [32] De som søker jobb som Associate er stort sett unge advokater som nettopp har fullført sine juridiske studier, så det er vanligvis deres første juridiske jobb. Rollen er høyt verdsatt fordi den gir den unge advokaten god eksponering til rettssystemet. Jeg velger associates som har høye karakterer fra universitetet og som fremstår som

dyktige og interessante personer. Samarbeidet med dem er en sentral del av arbeidslivet mitt som jeg setter stor pris på. Også det gjør meg mer effektiv. Min nåværende Associate er den unge kvinnen som rullet tønne med navnene fra jurylisten.

- [33] Da jeg besøkte Aust-Agder Tingrett sist jeg var her, ble jeg overrasket over å se at dommeren selv åpnet rettssalen og håndhilste på tiltalte, som var der for å motta dom for en mindre narkotikatiltale.
- [34] Noe slikt ville aldri skje i Australia. Vi er helt besatt av personvernet til dommere. Dommere har en egen inngang til rettssalen, og bruker ikke engang toalettene som brukes av andre mennesker. Hver dommers kontor har ett eget personlig badrom. Jeg har alltid syntes dette er litt rart, men det er standard overalt i Australia
- [35] Det er nok mye Norge og Australia kunne lære av hverandres erfaringer når det gjelder domstolstruktur og rettsadministrasjon. Jeg ser frem til å høre mer om måten dere gjør ting på her. Takk for deres oppmerksomhet.